



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Emmi Kopiloff

RIKOKSEN UHRIKSI JOUTUMISEN
VAIKUTUSET MATKAILIJAN MAT-
KAILUKÄYTTÄYTYMISEEN

Matkailun koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Emmi Kopiloff
Opinnäytetyön nimi	Rikoksen uhriksi joutumisen vaikutukset matkailijan matkailukäyttäytymiseen
Vuosi	2015
Kieli	suomi
Sivumäärä	38
Ohjaaja	Peter Smeds

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia, kuinka rikoksen uhriksi joutuminen vaikuttaa matkailijan matkailukäyttäytymiseen. Tutkimukseni tarkoituksena oli saada selville, vaikuttaako rikos matkailijan matkailuvalintoihin vai selvittääkö rikoksesta ilman suurempia traumoja ja matkailu jatkuu samalla tavalla kuin ennenkin.

Teoriaosuudessa kerron matkailusta yleisesti sekä motiiveista, jotka ajavat ihmiset matkustamaan. Lisäksi kerron myös siitä, millaisia vaikutuksia rikoksen uhriksi joutumisella saattaa olla uhriin. Tutkimusosuudessa käytin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää teemahaastattelun muodossa. Haastattelin seitsemää matkallaan rikoksen uhriksi joutunutta matkailijaa.

Suurin osa tutkimukseni haastateltavista oli joutunut omaisuusrikoksien uhreiksi. Tutkimuksestani ilmenikin, että ainakaan omaisuusrikokset eivät juurikaan vaikuta matkailijan matkailukäyttäytymiseen. Huolellisuus ja varovaisuus olivat lisääntyneet, mutta matkailu on muuten jatkunut samaan malliin kuin ennenkin eikä suurempia traumoja ollut jäänyt haastateltaville. Matkakohteen valintaankaan rikos ei ole vaikuttanut. Osa saattaisi hieman vältellä aluetta, jolla rikos tapahtui, mutta samaan maahan he silti saattaisivat tulevaisuudessa matkustaa.

ABSTRACT

Author	Emmi Kopiloff
Title	The effects of becoming a crime victim on travelers` traveling behavior
Year	2015
Language	Finnish
Pages	38
Name of Supervisor	Peter Smeds

The aim of my thesis was to study how becoming a victim of a crime affects on the travelers` traveling behaviors. The aim was to study, if a crime affects on the travelers choices of traveling or if the crime has any impact on it at all.

The theory part I studied tourism in general together with the motives that make people travel. Also, how becoming a victim of a crime affects the victim himself was discussed. In the research study a qualitative research was used in the form of a theme interview. Seven crime victims were interviewed.

Most of the people interviewed had been victims of crimes regarding their possessions. The study showed that at least these types of crimes do not affect the travelers traveling behaviors. Caution and carefulness had increased but traveling has otherwise continued the same way as before and the travelers did not suffer from any traumas. The crimes did not have an impact on the choice of destination either. Some would maybe avoid the area where the crime happened, but they could still travel to the same country in the future.

Keywords Crime, victim, traveler, traveling behavior

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
1.1	Työn tavoite	3
1.2	Työn rajausta.....	3
2.	MATKAILIJAN MUOTOKUVA	5
2.1	Matkailija	5
2.2	Matkailu	5
2.3	Psykograafiset matkailijatyypit.....	6
2.3.1	Psykosentrikot.....	6
2.3.2	Allosentrikot.....	6
2.3.3	Midsentrikot	6
2.4	Cohenin matkailijatyypologia.....	7
3	MATKAILIJAN KULUTTAJAKÄYTTÄYTYMINEN JA MOTIVAATIOOTEKIJÄT	8
3.1	Kuluttajakäyttäytyminen.....	8
3.2	Motivaatio	8
4	MATKAILUN TURVALLISUUS JA RIKOLLISUUS	10
4.1	Vaaralliset maat, onko niitä luetella?.....	11
4.2	Rikoksen uhriksi joutuva matkailija	11
5	TRAUMAATTINEN KRIISI.....	12
5.1	Fyysiset seuraukset	13
5.2	Psyykkisen kriisi ja seuraukset	14
5.3	Sosiaaliset seuraukset.....	16
5.4	Taloudelliset seuraukset.....	17
6	TUTKIMUSMENETELMÄT	18
6.1	Haastattelulomakkeen muotoilu.....	18
6.2	Saatekirje.....	20
7	HAASTATTELUJEN ANALYSOINTI	21
7.1	Matkailutottumukset	21
7.2	Motiivit	22

7.3	Rikos ja sen seuraukset	23
7.4	Olosuhteet ja ulkopuolisen avun tarve	28
7.5	Matkailun muuttuminen	29
8	YHTEENVETO JA OMAT PÄÄTELMÄT	30
8.1	Matkailukäyttäytyminen	30
8.2	Motiivit	31
8.3	Rikos ja sen seuraukset	31
8.4	Olosuhteet ja ulkopuolisen avun tarve	32
8.5	Matkailun muuttuminen	33
9	LÄHTEET	35
10	LIITEET	36
10.1	Saatekirje.....	36
10.2	Haastattelun runko	37

1 JOHDANTO

Tämän työn tavoitteena on perehtyä matkallaan rikoksen uhriksi joutuneen henkilön kokemuksiin ja siihen, onko kokemus vaikuttanut hänen matkailutottumuksiin tai –käyttäytymiseen. Aloitan työni perehtymällä ensin matkailussa esiintyviin eri käsitteisiin ja siihen, millaisia eri tyyppisiä matkailijoita on. Toiseksi tutkin hieman matkailijan kuluttajakäyttäytymistä sekä hänen motiiveitaan lähteä matkalle. Kolmas luku käsittelee turismin saralla esiintyvää rikollisuutta sekä turvallisuustekijöitä. Teoriaosuudessa pohdin lopuksi vielä rikoksen jälkeistä prosessia, minkä matkailija saattaa käydä läpi. Opinnäytetyöni tutkimusosuuden teen teemahaastatteluna, johon olen löytänyt seitsemän haastateltavaa.

Aiheen valitsin siksi, koska olen aina ollut kiinnostunut tutkimaan rikosaiheisia tapauksia.

1.1 Työn tavoite

Tavoitteena työssäni on selvittää, onko rikoksen uhriksi joutumisella vaikutusta matkailijan käyttäytymiseen matkailussa ja jos on, niin millaisia. Haluan tutkimuksellani selvittää, onko matkailijan käytös matkailua kohtaan muuttunut negatiivisemmaksi tai onko matkailu pahimmillaan loppunut kokonaan vai uskaltaako haastateltava edelleen matkustaa samalla lailla kun aina ennenkin. Tavoitteenani on myös löytää hieman erilaisten rikosten uhreja, jotta tutkimus olisi mahdollisimman monipuolinen. Myös erilaisten rikosten uhrien myötä saisin ehkä selville sen, millaiset rikokset vaikuttavat uhriin eniten. Tutkimuksessa oleellisena asiana pidän myös rikoksen seurauksia ja sitä, millaisen prosessin uhri on käynyt läpi rikoksen jälkeen.

1.2 Työn rajaus

Työ on rajattu selvittämään, millaisiin rikoksiin haastateltavat ovat matkoillaan törmänneet ja miten he ovat rikoksiin reagoineet. Tutkimuksessa olisi mahdollista myös selvittää sitä, millainen matkailijatyyppe useimmin joutuu pulaan matkoillansa, mutta silloin tutkimuksesta pitäisi tehdä suunniteltua laajempi. Tutkimuk-

sessä otan matkailijatyypit kuitenkin huomioon, mutta enemmän keskityn rikokseen ja sen vaikutukseen itse uhriin.

2. MATKAILIJAN MUOTOKUVA

2.1 Matkailija

Matkailijalle on annettu määritelmä niin, että matkailijaksi lasketaan henkilö, joka suuntaa matkansa pois omalta asuinpaikkakunnaltaan ja viipyy matkallaan vähintään 24 tuntia ja enintään vuoden. Henkilöä, jonka matka ei kestä yli vuorokautta ja hän ei yövy oman asuinpaikkakuntansa ulkopuolella, sanotaan päiväkävijäksi eli ekskursionistiksi. (Albanese & Boedeker 2002, 17)

Myös Tilastokeskus on tehnyt hieman erilaisen määritelmän matkailijalle. Tilastokeskus kertoo Albanesen ja Boedekerin tapaan matkailijan olevan henkilön, joka viettää ainakin yhden yön matkakohteessaan. Tilastokeskus mainitsee kuitenkin omassa määritelmässään, että matkailija voi viettää yönsä joko maksullisessa tai maksuttomassa majoituskohteessa. Tilastokeskuksen määritelmässä kerrotaan myös, että matkailija, joka viettää ainakin yhden yön matkastaan ulkomailla, on kansainvälinen matkailija ja kotimaan matkailijana pidetään henkilöä, joka yöpyy ainakin yhden yön matkakohteena olevassa paikassa. Tilastokeskus mainitsee myös päivämatkailijan, jolle löytyy samat perustelut, kuin on myös Albanesella ja Boedekerilla ekskursionille. (Tilastokeskus 2014)

2.2 Matkailu

Tilastokeskus määrittelee matkailun seuraavasti: ”Matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan (12 kuukautta) vapaa-ajanvieton, liikematkan tai muussa tarkoituksessa.” (Tilastokeskus 2014)

Matkailu käsitteenä on ihmisille hyvin tuttu, mutta sen sisältöä ei ole kuitenkaan kovinkaan helppo määrittää. Silti selkeä määritelmä on tärkeä niin tieteellisestä kuin käytännöllisestäkin näkökulmasta. Jos matkailua määrittelee karkeasti, on se

ihmisen liikkumista ja toimimista normaalin, päivittäisen asuin- ja työympäristön-
sä ulkopuolella. (Vuoristo 2002, 20)

2.3 Psykograafiset matkailijatyypit

Plog on tehnyt matkailijoista teorian, joka jakaa matkailijat ns. psykograafisiin
tyyppeihin. Tämän teorian mukaan matkailijat jaetaan kahteen ääripäähän, psy-
kosentrikoihin ja allosentrikoihin. Näiden ääripäiden välistä löytyy midsentrikot.
(Vuoristo 2002, 45)

2.3.1 Psykosentrikot

Psykosentrikot keskittyvät lähinnä itseensä ja heidän ajattelutapansa on varauksel-
linen. Heidän suosiossaan ovat valmiit matkapaketit se he suosivat matkallaan
passiivisia harrastuksia, kuten auringonottoa sekä pelkkää rentoutumista. He myös
haluavat matkoillaan tuttuun ja totuttuun ympäristöön. (Vuoristo 2002, 45)

2.3.2 Allosentrikot

Toisin kuin psykosentrikot, allosentrikot ovat ulospäinsuuntauneita ja avoimia
persoonia. He lähtevät matkalle itsenäisesti ja eivät tarvitse suuria etukäteissuun-
nitelmia. He haluavat uusiin ja eksoottisiin kohteisiin ja tutustua maiden kulttuu-
reihin. Heille ei ole tärkeää korkea taso esim. majoituksen suhteen, vaan he tyyty-
vät myös vaatimattomimpiin vaihtoehtoihin. Allosentrikot ovat myös aktiivisia
harrastajia ja he etsivät uusia kokemuksia ja elämyksiä. (Vuoristo 2002, 45)

2.3.3 Midsentrikot

Psykosentrikoiden ja allosentrikoiden välimuotona löytyy midsentrikot, joilla on
molempien päätyyppien piirteitä. Suurin osa ihmisistä kuuluu tähän luokittelu-
ryhmään. Lisäksi luokitteluun voidaan lisätä lähes psykosentrikot ja lähes al-
losentrikot, jotka ovat midsentrikoiden ja ääripääryhmien välissä. (Vuoristo 2002,
45)

Vaikka Plogin teoria auttaakin ymmärtämään matkajien käyttäytymistä, ei sitä silti ole hyväksytty tiedeyhteisöissä varsinaiseksi teoriaksi. Teorian ongelmakohtia ovat mm. se, että matkailijat käyttäytyvät erilailla eri olosuhteissa ja tilanteesta riippuen. Esimerkiksi lyhyillä viikonloppumatkoilla matkustaja saattaa käyttäytyä psykosentrisesti, kun taas pidemmällä matkoilla käyttäytyminen saattaa viitata enemmän allosentriseen malliin. Lisäksi Plog on saanut arvostelua siitä, että hän on ajatellut psykosentrikoita olevan enemmän alemmissa tuloluokissa ja allosentrikoita ylemmissä. Tämä saattaa johtua siitä, että alemmilla tuloluokilla ei ole varaa eikä vapaa-aikaa toimia allosentrisen mallin mukaan, vaikka halua olisikin. (Vuoristo 2002, 47)

2.4 Cohenin matkailijatyypologia

Cohenin matkailijatyypologia on yksi tunnetuimmista tyypologioista, se perustuu Goffmanin tekemään tutkimukseen ihmisen roolikäyttäytymisestä eri tilanteissa. Tässä luokituksessa matkailija jaotellaan ryhmiin uteliaisuuden ja uusien elämysten tarpeen tai kotoisuuden ja turvallisuuden tarpeen mukaan. Sen mukaan, kumman tarve matkailijalla on enemmän, muodostuu erilaisia rooleja. Tyypologiasta löytyy neljää eri perustyyppiä.

1. Järjestäytynyt massaturismi: Tähän ryhmään kuuluvat valmispakettien ostajat, edellä mainitut psykosentrikot kuuluvat tähän ryhmään.
2. Yksilöllinen massaturisti: Edelliseen tyyppiin verrattuna joustaa enemmän ja on aloitteellisempi, mutta käyttää silti paljon valmismatkoja.
3. Tutkimusmatkailija: Tämä tyyppi järjestää omat matkansa ja hakeutuu pahimpien turistiryksien ulkopuolelle. Silti hän haluaa matkallaan tiettyjä mukavuuksia mm. majoituksen ja kulkuvälineiden suhteen.
4. Ajelehtija: Tähän tyyppiin kuuluva ei käytä massaturismia lainkaan, vaan etsii uusia kokemuksia ja paikkoja jopa riskin uhallalla. Hän ei käytä samoja reittejä kuin muut tai katso aikatauluja, vaan menee omia menojaan ja su-lautuu hyvin paikalliseen elämään. (Vuoristo 2002, 48)

Kuten ensimmäisen tyyppin mainitsin vaikuttavan psykosentrikoilta, voisi sanoa viimeisen tyyppin, ajelehtijan, kuuluvan Plogin psykograafisen matkailijatyypin allosentriseen ryhmään. Kun tarkastelee eri näitä eri matkailijatyyppejä, ajattelin, että ajelehtijalla on suurempi vaara joutua rikoksen uhriksi kuin muilla tyypeillä. Niin kuin kuvauksessa sanottiin, tämä tyyppi hakee uusia kokemuksia riskin uhalla, jolloin myös vaara joutua rikoksen uhriksi kasvaa. Toisaalta taas ajelehtija osaa sopeutua paikalliseen elämään, joten hän ei ehkä ole se silmiinpistävin uhri paikalliselle rikolliselle.

3 MATKAILIJAN KULUTTAJAKÄYTTÄYTYMINEN JA MOTIVAATIOTEKIJÄT

3.1 Kuluttajakäyttäytyminen

Kuluttajakäyttäytymisellä tarkoitetaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat ostajan päätöksentekoon ostettavasta tuotteesta tai palvelusta. Tällaisia tekijöitä voivat olla fyysiset, mentaaliset tai tunneperäiset toiminnot. Kuluttajakäyttäytymisen tutkiminen ei ole kiinni vain ostoprosessin tutkimisessa, vaan huomioon otetaan myös toiminnot ostamisen eri vaiheissa, myös siis ostoprosessia edeltävät ja seuraavat toiminnot. (Albanese & Boedeker 2002, 103-104)

Matkapäätös ei ole rutiininomainen ostos, kuten vaikka elintarvikkeet, vaan se vaatii monimutkaisen prosessi, sillä niihin liittyy voimakas tunnelataus ja riski epäonnistumisesta. Tästä syystä matkan ostoon käytetäänkin paljon aikaa. (Albanese & Boedeker 2002, 105)

3.2 Motivaatio

Motivaatio syntyy useista motiiveista ja matkailijalla on yleensä monia matkustusmotiiveja vain yhden sijaan. Motivaatio onkin varsin voimakas ärsyke ja ihminen käyttäytyy usein sen mukaan. Motivaatiota tutkimalla pyritään tutkimaan sitä, mikä saa ihmisen lähtemään matkalle. (Albanese & Boedeker 2002, 107) Matkailun saralla motivaation voidaan katsoa käsittävän seuraavia asioita:

- Motivaatio matkailuun tulee ihmisten tarpeista
- Perustana motivaatiolle on sosiologiset ja psykologiset normit, asenteet, kulttuurit ja havainnot ja motivaatio ilmenee yksilöllisesti
- Itse matkakohde vaikuttaa motivaatioon ja matkatyyppin valintaan (Vuoris-
to 2002, 41)

Matkustusmotiiveja on hieman hankala tutkia, sillä matkustaja ei välttämättä halua kertoa motiiveistaan tai motiivit voivat olla jopa esitietoisia tai tiedostamattomia. Esitietoiset motiivit on mahdollista saada tietoisuuteen, mutta tiedostamattomat motiivit ovat jo niin syvällä, että niitä ei yleensä saa selville. Kuitenkin motiiveja on tutkittu ja luokiteltu muutaman vuosikymmenen aikana. (Albanese & Boedeker 2002, 108)

Compton (1979) on ryhmitellyt matkustusmotiivit seitsemään eri ryhmään:

1. Pako arjesta: Matkalle lähdetään karkuun arkea ja sen tylsyyttä
2. Rentoutuminen: Matkalla on tarkoituksena levätä niin henkisesti kuin fyysisestikin.
3. Pako sosiaalisesti hyväksyttävistä arkirooleista: Tällä tarkoitetaan sitä, että matkalla voi irrottautua normaalista arkiympäristöstä ja tehdä asioita, jotka saattaisivat muuten herättää negatiivisia mielipiteitä, esim. humalahakui-
nen juominen tai seksin ostaminen.
4. Itsetutkiskelu ja -arviointi: Matkan tarkoituksena on itsetutkistelu ja sekä uusien asioiden löytäminen itsestä.
5. Statuksen kohottaminen: Matkalla haetaan arvostusta muilta ihmisiltä.
6. Perhesiteiden tiivistäminen: Matkalle lähdetään lähentämään perheenjäse-
nien välejä niin henkisesti kuin fyysisesti.
7. Sosiaalisen kanssakäymisen lisääminen: Matkalle lähdetään etsimään uu-
sia tuttavuuksia ja sosiaalista kanssakäymistä. (Albane & Boedeker 2002,
108-109)

Iso-Ahola (1982) on tehnyt mallin, jonka mukaan matkalle ajaa kaksi voimaa, es-
kapismi ja sisäisten palkintojen etsiminen. Eskapismilla tarkoitetaan pakoa arjesta

sekä henkilökohtaisesta ympäristöstä, esim. henkilökohtaiset ongelmista tai sosiaalisesta ympäristöstä, esim. perheenjäsenistä tai työkavereista. Sisäisten palkintojen etsimiseen taas voi liittyä henkilökohtaisten palkintojen löytäminen, kuten uuden oppiminen tai sitten sosiaalisten palkintojen löytäminen, kuten uudet ystävät. (Albanese & Boedeker 2002, 109)

Krippendorf (1987) mallin ajatuksena taas on ristiriitaiset tarpeet, joihin ihminen törmää. Tällaisia ovat mm. työn ja levon, työuran ja perheen sekä vaihtelun halun ja pysyväisyyden tarpeiden väliset ristiriidat. Loman aikana näitä ristiriitoja voi olla mahdollisuus tasapainottaa ainakin hetkellisesti. Kaikkien näiden matkustusmotiivien erot ovat melko pieniä ja erot syntyvätkin lähinnä tarkastelunäkökulman muuttuessa. Fysiologisten, sosiaalisten tai henkilökohtaisien sisäisten tarpeiden tyydyttäminen onkin lähinnä se syy, miksi matkalle lähdetään. (Albanese & Boedeker 2002, 109)

4 MATKAILUN TURVALLISUUS JA RIKOLLISUUS

Kysymys matkailun turvallisuudesta on noussut esille tänä päivänä. Matkailijoihin kohdistuu kaappausyrityksiä ja väkivaltaa enemmän kuin ennen ja samalla kasvussa on myös itse matkailijoiden väkivaltainen käytös. Matkailijoiden väkivaltaisen käytöksen uhreiksi joutuu useimmin matkailuyritysten henkilökunta sekä muut matkustajat. Väkivaltaista käytöstä matkailijoissa aiheuttaa yleisimmin päihitteet ja matkailukulttuurin muutokset. (Albanese & Boedeker 2002, 40)

Matkailijoihin kohdistuvan väkivallan takana ovat ristiriidat matkakohteessa. Kun matkailun määrä kohteessa lisääntyy, aiheuttaa se myös tiettyjä ongelmia, kuten rikollisuuden kasvua, ruuhkautumista, ympäristöongelmia ja hintojen nousua. Nämä ongelmat kaatuvat usein paikallisten asukkaiden niskaan, jonka myötä heidän suhtautumisensa matkailuun muuttuu negatiiviseksi ja purkautuu väkivaltaisena käytöksenä. Myös terrorismista on tullut uhka matkailijoille. Matkailijoihin kohdistuvat terrori-iskut ovat tehokas tapa terroristeille hyökätä valtaa pitäviä tahoja vastaan, sillä yleensä maissa, joissa terrorismia esiintyy, matkailu on tärkeä elinkeino. Terroriuhan takia matkailu kohteeseen saattaa tyrehtyä ja kyseinen val-

tio voi kärsiä suuria taloudellisia ja imagollisia tappioita. Näin ollen matkailijoiden turvallisuuden kyseenalaistaminen on hyvä tapa terroristeille saavuttaa päämääränsä. (Albanese & Boedeker 2002, 40-41)

4.1 Vaaralliset maat, onko niitä luetella?

Jorma Huhtala ja Totti-Mikael Karpela kertovat kirjassaan ”Ulkomaille matkustavan turvapassi”, että he eivät tekisi listaa matkustajille vaarallisista maista, sillä yleisesti ottaen vaaralliset olosuhteet ovat yleensä väliaikaisia, ja tämä koskee niin rikollisuutta kuin myös muita turistille vaaraksi olevia ilmiöitä. Rikoksien lisäksi vaaraa turistille voivat aiheuttaa mm. poliittiset uhat, ilmastolliset olosuhteet tai terveydelliset uhat. (Huhtala & Karpela 1999, 17)

Koska matkailu on tärkeä elinkeino niin monelle maalle, voi listan tekemisestä olla haittaa maan taloudelle vielä vuosien päästä siitä, kun maan vaaratekijät ovat jo poistuneet. Vaaratekijät eivät myöskään aina liity maahan, vaan matkailija saattaa olla omalla käytöksellään syyllinen vaaratilanteisiin. Silloin täytyy muistaa, että syy ei ole maassa, vaan tällöin matkailija voi joutua vaikeuksiin missä vain, vaikka omassa kotimaassaan. (Huhtala & Karpela 1999, 17)

4.2 Rikoksen uhriksi joutuva matkailija

Kuka tahansa voi joutua rikoksen uhriksi matkallaan, mutta omalla käytöksellään ja olemuksellaan riskiin on mahdollista vaikuttaa. Ryöstäjät ja muut rikolliset ovat ”oman alansa ammattilaisia”, joten he valitsevat saaliinsa sen mukaan, kuka näyttää potentiaalisimmalta uhrilta. Toisin sanoen, henkilö, jolla näyttää olevan eniten saalista ja hän liikkuu alueella, jolla rikollisen kiinnijäämisen riski on pieni, on potentiaalinen mahdollisuus rikoksen uhriksi. (Madventures 2007, 301)

Jos matkaaja päättää matkallansakin pitää kaikkein kalleimpia korujaan, hienoimpia kellojaan ja esitellä uutta kallista puhelintaan tai kännykkäänsä, hän varmasti herättää huomiota ryöstäjien ja muiden rikollisten keskuudessa. Myös vaatetuksella on merkitystä. Kannattaa pukeutua kokeneen matkailijan tavoin tai paikallisten tyyliin. Kokeneet Madventures-matkailijat Tuomas Milonoff ja Riku Rantala ker-

toivat Madventures-kirjassaan, että liikkueessaan Etelä-Amerikan riskialuilla, he ostivat halvat, käytetyt ponchot, kasvattivat itsellensä parrat sekä pitivät kameeraansa piilossa ponchojensa alla silloin, kun he eivät ohjelmaa kuvanneet. (Madventures 2007, 302)

Alkoholin yleensä kotimaata halvemmat hinnat saavat suomalaiset matkailijat nauttimaan alkoholia reissullaan ehkä hieman liiankin kanssa eikä ulkomailla alkoholin juontia rajoiteta ravintolan toimesta vaan sitä anniskellaan reilulla kädellä. Ujous, pelokkuus, arkuus ja epävarmuus alkavat kadota nousevan humalatilan myötä ja sama tapahtuu myös varovaisuudelle. Humalaisella henkilöllä harkintakyky vähenee, fyysiset reaktiot hidastuvat ja näkökenttä saattaa kaveta, jolloin esimerkiksi sivulta tuleva hyökkäys on vaikeampi havaita. Humalatila vaikuttaa myös muihin aisteihin negatiivisesti. Tyypillinen piirre suomalaiselle on myös mahdollinen uhoamisen määrään kasvaminen humalassa, mikä myös edesauttaa hankaluuksiin joutumista. Tähän pätee hyvin seuraava Jorma Huhtalan kirjassaan korostama lausahdus ”Humalaisen riidanhalu on usein kiivaimmillaan hänen fyysisesti ja fysiologisesti heikoimpana hetkenään!”. (Huhtala, 79-80)

5 TRAUMAATTINEN KRIISI

Rikos voi yllättää kenet tahansa, vaikka olisi kuinka varovainen. Rikos rikkoo ihmisen turvallisuuden tunteen, joka on yksi ihmisen perustarpeista. Tästä syystä rikos aiheuttaa jokaisessa uhrissa jonkin reaktion. Mutta miten ja kuinka voimakkaasti uhri reagoi, riippuu monesta eri tekijästä, esim. tapahtuman luonteesta, tuen saannista, uhrin taustasta ja voimavaroista. Rikos ei kuitenkaan vaikuta vain ja ainoastaan rikoksen uhuriin, vaan myös uhrin läheisiin, rikoksen silminnäkijöihin sekä myös siitä kuuleviin. Heidän reaktionsa voivat olla samantapaisia kuin itse uhrillakin. (Kjällman 2000, 21)

Rikoksesta saattaa selvitä vain mielipahalla ja harmilla, mutta useimmiten rikos kuitenkin tuottaa jonkinlaisen kriisin uhrin elämässä. Jos tutkitaan yhtään vakavampia rikoksia, kuten väkivaltarikosta, täyttää se jo traumaattisen kokemuksen kriteerit, sillä tilanne on tullut yllättäen ja se on aiheuttanut stressiä ja uhkaa niin

fyysisesti kuin henkisesti. Tällaiset tilanteet aiheuttavat helposti uhrissa ahdistusta, avuttomuutta ja pelkoa. (Kjällman 2000, 21) On normaalia reagoida rikokseen jotenkin, mutta se, miten siihen reagoi, on hyvin pitkälti kiinni myös henkisesti. Henkilön historialla, elämäntilanteella, voimavaroilla sekä tavalla reagoida asioihin, on suuri vaikutus siihen, miten hän reagoi tapahtuneeseen. Myös ajatus siitä, mitä olisi voinut tapahtua, saattaa herättää voimakkaita tuntemuksia uhrissa. (Rikosuhripäivystys 2014)

Ulkomaan matkoilla tapahtuvilla traumaattisilla kokemuksilla on kriisipsykologi, dosentti Salli Saaren mukaan omat erityispiirteensä. Näitä ovat mm:

- Pidempään jatkuva uhkatilanne
- Kotiin pääsyn tarve on suuri
- Sosiaalinen tuki on rajallinen, kun lähimmäiset ovat kotimaassa (Huhtala, 324)

Rikosta saattaa seurata uhrin traumaattinen kriisi. Rikoksella on monia vaikutuksia uhrin elämään. Jotkin seuraukset voidaan yhdistää helposti tapahtuneeseen rikokseen, mutta rikoksesta seuraa myös välillisiä seurauksia. Seuraukset voidaan jakaa neljään eri ryhmään, fyysisiin, psyykkisiin, sosiaalisiin sekä taloudellisiin. (Kjällman 2000, 21)

5.1 Fyysiset seuraukset

Rikos voi jättää jälkeensä niin näkyviä kuin näkymättömiäkin fyysisiä oireita. Pahoinpitelyn uhrilla voi näkyä mustelmia ja punoitusta tai hänellä on saattanut jäädä suurempia, elinikäisiä vaivoja esim. liikuntaelimiin. Näkymättömät fyysiset vaivat taas johtuvat stressin ja järkytyksen aiheuttamasta tilasta. Uhka ajaa ihmisen ”taistele tai pakene”-tilaan, jossa sydän lyö kiivaammin, lihakset jännittyvät ja aistit valpastuvat. Tämä vireystila saattaa ihmisessä jatkua pitkään tapahtuman jälkeenkin, ja seurauksena saattaa olla unettomuutta, säpsähtelyä ja levottomuutta.

Vireystila saattaa myös pitkään jatkuessaan aiheuttaa stressitilan, jolloin keho kuormittuu ja vastustuskyky heikkenee. (Kjällman 2000, 23)

Uhrilla saattaa esiintyä myös oireita, joille ei näytä olevan mitään suoraa selitystä. Tällaisia voivat olla mm. erilaiset säryt, puutumiset sekä vatsa ja sydänoireet. Nämä oireet ovat hyvin tavallisia ja voivat johtua trauman aiheuttamasta yliviireystilasta. Tunteet, kuten pelko, saattavat aiheuttaa myös omat fyysiset oireensa, kuten vatsanväänteitä. Nämä tuntemukset ovat todellisia, sillä uhka ja huono kohdeltu jättävät jälkensä kehonmuistiin niin kuin mieleenkin. Keho myös käsittelee muistissa olevat asiat samalla tavalla kuin mieli. (Kjällman 2000, 24)

5.2 Psyykkisen kriisi ja seuraukset

Rikoksen kohteeksi joutuminen koettelee aina ihmisen psyykkistä hyvinvointia. Kehon omat suojareaktiot käynnistyvät uhkaavan tilanteen koittaessa ja näillä reaktioilla on vaikutusta myös uhrin psyykkiseen vointiin. Rikoksen vakavuus vaikuttaa myös traumaattisen kriisin syntyyn, sillä mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys, sitä suuremmalla todennäköisyydellä uhri kärsii traumaattisesta kriisistä rikoksen jälkeen. Elämässä tulee vastaan monenlaisia kriisejä, mutta traumaattisessa kriisissä on omat erityispiirteensä, jotka erottavat sen muista kriiseistä. Traumaattisen kriisin on huomattu etenevän kaikilla ihmisillä suunnilleen samalla tavalla. Psyykkisen kriisin eteneminen jaetaan neljään vaiheeseen: sokkivaiheeseen, reaktiovaiheeseen, työstämis- ja käsittelyvaiheeseen ja uudelleen suuntautumisen vaiheeseen. (Kjällman 2000, 24-25)

Sokkivaiheessa ihminen reagoi välittömästi ja automaattisesti järkytykseen. Sokki suojaa mieltä ja kehoa ja varmistaa, että ihminen säilyy toimintakykyisenä. Sokissa oleva ei tunne kipua eikä tunteita mutta hänen aistinsa muuttuvat valppaiksi. Ihminen tekee sokissa ollessaan nopeita ratkaisuja eikä ajattele järjellä tai selkeästi. Myös tapahtumat voivat vaikuttaa epätodellisilta. Sokin kesto on yleensä muutamasta tunnista vuorokauteen, mutta jos tilanne on ollut hyvin järkyttävä, voi sokki kestää pidempäänkin. (Kjällman 2000, 25) Henkilön shokkiin ajautuminen ei ole kiinni henkilön omasta tahdosta. Hän ei tiedä sokkiin joutumisestaan eikä

hän voi itse päättää, miten käyttäytyy. Sokki tarkoittaa sitä, että ihmisen tietoisuuden tila on muuttunut. Tapahtunutta ei kyetä käsittelemään ja tunteet estyvät niin, ettei tapahtumien sisältöä, merkitystä tai seurauksia kohdata. Vaikka sokkitallassa oleva henkilö vaikuttaisi tunteettomalta, asia ei ole kuitenkaan niin. Tunteet ovat vain ikään kuin piilossa. Tunteiden tukahduttaminen ja kieltäminen voivat saada uhrin ajattelemaan, että tilanne on hallinnassa. (Hammerlund 2010, 101)

Reaktiovaiheessa pintaan alkaa nousta sokin peittämiä tunteita, ajatuksia ja keho-reaktioita. Uhri ymmärtää pikku hiljaa tapahtumat. Vaikka uhkaava tilanne on takanapäin, on uhri silti vielä vireystilassa ja tunteet voivat heitellä paljonkin. Uhrilla esiintyy uni- ja keskittymisongelmia ja mieltä voi painaa myös ajatus siitä, mitä olisi voinut tapahtua. Uhrin mieliala voi olla myös ärtynyt ja hän varuillaan oleva ja rikoksen yksityiskohdat voivat tulla ahdistava mieleen. Uhri ei myöskään halua kohdata asioita, jotka muistuttaisivat tapahtuneesta. Tätä tilaa kutsutaan myös posttraumaattiseksi stressireaktioksi, jonka oireisiin kuuluu tapahtumien uudelleenkokeminen, välttämiskäyttäytyminen sekä kehon ylivireystila. Reaktiovaiheen kesto on yleensä muutamasta päivästä muutamiin viikkoihin. (Kjällman 2000, 26-27) Reaktiovaiheessa saattaa tulla myös tulevaisuudenmenetykskokemuksia, jolloin uhri kokee, että mikään ei tule enää olemaan ennallaan ja hän tuntee menettäneensä iloittsemisen kyvyn. Mutta vaikka tunnereaktiot saattavat olla uhrille kova paikka ja niitä voi olla vaikea käsitellä, näillä tuntemuksilla on kuitenkin tärkeä merkitys tapahtumien käsittelyssä. (Hammerlund 2010, 102)

Työstämis- ja käsittelyvaiheessa uhri on jo hieman tottunut tilanteeseen ja pystyy jo käsittelemään rikoksen aiheutuneita menetyksiä. Uhri ei välttämättä enää puhu tapahtumista niin mielellään kuin aikaisemmin ja hän saattaa viettää aikaa enemmän yksin. Rikos saattaa ajoittain pysyä poissa mielestä ja uhri pystyy sitä kautta keskittymään jo muuhunkin, mutta reaktiovaiheen oireita saattaa kuitenkin vielä hetkellisesti esiintyä, jos jokin asia palauttaa järkyttävän muiston mieleen. Arkea ja työntekoa häiritsevät keskittymis- ja muistivaikeudet ilmaantuvat erityisesti tässä vaiheessa prosessia. (Kjällman 2000, 28)

Siirtyminen käsittelyvaiheesta uudelleen suuntautumisen vaiheeseen tapahtuu usein huomaamatta, kun uhri on alkanut hyväksymään rikoksen aiheuttamat muutokset elämässään. Uusiin asioihin suuntautumisen vaikeus riippuu siitä, kuinka isoja asioita rikoksen myötä on menetetty. mitä suurempi menetys, sitä vaikeampaa uuteen on suunnata. Uhri kykenee uusien asioiden vastaanottamiseen vasta kun käsittelyvaihe lähenee loppuaan. (Kjällman 2000, 28-29)

Kriisi on käyty läpi onnistuneesti, mikäli uhri osaa liittää rikoksen osaksi historiaansa. Tässä tilanteessa uhri kykenee kertomaan tapahtuneesta ilman ahdistusta ja nauttimaan taas elämästään. Aina toipuminen ei kuitenkaan etene toivotulla tavalla, jolloin uhri saattaa kärsiä traumaperäisestä stressihäiriöstä, eli PTSD:tä (post-traumatic stress disorder). Tällöin rikoksen vaikutukset jäävät vaivaamaan uhria pidempään tai joskus jopa pysyvästi. Mikäli reaktiot jatkuvat pidempään kuin kolmen kuukauden ajan, voi kyse olla PTSD:stä. Oireita ovat mm. tapahtumien uudelleenkokeminen, välttely traumaan liittyvissä asioissa, turtuminen ja yliviireystila. PTSD saattaa myös vaikeuttaa uhrin ihmissuhteita ja työtä sekä lisätä riskiä joutua toistamiseen rikoksen uhriksi. (Kjällman 2000, 29)

5.3 Sosiaaliset seuraukset

Uhrin sosiaalinen elämäkin voi joutua koetukselle rikoksen myötä. Voimattomuus ja ulkopuolisuuden tunne voivat iskeä ja arkiset kanssakäymiset eivät välttämättä kiinnosta. Muiden kanssa ei välttämättä olla tekemisissä niin kuin ennen. Uhri saattaa myös vetäytyä porukasta, jos hän ei halua keskustella tapahtuneesta tai halua olla aiheuttamatta kiusallisia tilanteita. Toiset taas saattavat puhua tapahtuneesta taukoamatta, mikä voi aiheuttaa hämmennystä tai joskus myös väsyttää tai kyllästyttää lähipiiriä. Tämä saattaa aiheuttaa uhrin vähättelyä, syyttelyä tai välttelyä. (Kjällman 2000,)

Rikos voi myös vaikuttaa uhrin läheisiin niin, että heihinkin saattaa iskeä tunne turvattomuudesta. Huoli läheisestä ihmisestä saattaa ilmetä tukemisena, kiusallisena uteliaisuutena tai liiallisena huolehtimisena. Joskus taas läheinen ei tiedä, mitä tehdä tai sanoa, joka voi johtaa taas uhrin välttelyyn. (Kjällman 2000, 36-37)

Rikoksesta saattaa seurata myös välillisiä sosiaalisia ongelmia. Esimerkiksi rikoksesta johtuva työkyvyttömyys, harrastuksen loppuminen tai paikkakunnan vaihto voivat aiheuttaa sosiaalisten suhteiden päättymisiä ja sen myötä sosiaalisen verkoston pienenemistä. (Kjällman 2000, 37)

5.4 Taloudelliset seuraukset

Taloudelliset seuraukset seuraavat aina rikosta. Niitä kertyy niin varastetusta tai rikkoutuneesta omaisuudesta kuin myös terveydenhuoltokuluista, oikeuskuluista tai ansionmenetyksistä. Tekijältä voi vaatia kuluja takaisin, mutta korvaukset harvoin kattavat koko uhrin taloudellista menetystä. Myös korvauksien saaminen voi venyä hyvinkin pitkän ajan päähän. Taloudellisesti voi tulla myös välillisiä kuluja, esim. lastenhoitokulut oikeusprosessin ajaksi. Rikos saattaa myös aiheuttaa hetkellistä urakehityksen tai opintojen hidastumista, mikä myös saattaa aiheuttaa taloudellista haittaa. (Kjällman 2000, 38-39)

Rikoksenteijältä voi olla vaikea saada korvausta. Vakuutuksista on mahdollista saada menetettyjä varoja takaisin, mutta niissäkin on yleensä omavastuu. Työnantajat eivät maksa palkkaa ajalta, jonka on pois rikoksesta johtuvan sairasloman takia ja menetettyä palkkaa ei kokonaisuudessaan saa takaisin muiltakaan tahoilta. Oikeusapua voi saada valtiolta, mutta niissäkin on omavastuu. Rikoksen tekijältä yleensä vaaditaan asianajajakuluja, mutta ennen sitä on uhrin maksettava kulut omasta pussista. (Kjällman 2000, 39)

Matkallaan rikoksen uhriksi joutuneen taloudellisten menetysten listaan voisoin lisätä myös itse matkan, sillä rikos on melko varmasti pilannut sen ja siihen laitetut rahat tuntuvat menneen hukkaan. Uskoisin myös, että oikeusprosessi ulkomaille on hieman hankalampi ja korvauksia tekijöiltä on vaikeampi saada.

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksessani voin valita kahden eri tutkimusmenetelmän välillä. Vaihtoehdot ovat joko kvantitatiivinen tutkimus, joka on määrällinen tutkimus, tai kvalitatiivisen tutkimus, joka taas on laadullinen tutkimus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 135) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena yleensä on satunnainen joukko ja haastattelun kysymykset esitetään strukturoidussa muodossa. Kvantitatiivisen tutkimuksen tulokset esitetään aina numeraalisessa muodossa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa taas tutkimuksen kohderyhmänä on tietty valittu joukko ja heille esitettävät kysymykset ovat avoimia ja ne saattavat olla johonkin tiettyyn teemaan perustuvia. (Virsta, Virtual Statistics)

Oman tutkimukseni suoritan teemahaastatteluna, joka on puolistrukturoitu haastattelumuoto. Tässä haastattelumallissa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastaukset eivät ole sidottuina mihinkään tiettyihin vaihtoehtoihin, vaan haastateltava saa vastata vapaasti omien tunteuksiensa pohjalta. Teemahaastattelu ei ole sidottu tiukasti kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen haastatteluun, mutta se on lähempänä strukturoimatonta haastattelua kuin strukturoitua, niin näin ollen se olisi myös hieman lähempänä kvalitatiivista haastattelua. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48)

Teemahaastattelu mahdollistaa sen, että haastattelu kulkee tiettyä teemaa käsitellen. Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esille sitä, miten haastateltavat ovat henkilökohtaisesti kokeneet rikoksen uhriksi joutumisen ja miten se on muuttanut heidän käsitystään matkailusta ja sen turvallisuudesta. Nämä henkilökohtaiset kokemukset ovat tärkeässä roolissa tutkimuksessani, ja se on myös yksi syy, miksi valitsin teemahaastattelun, sillä tämä haastattelumuoto tuo hyvin esille haastateltavan oman äänen.

6.1 Haastattelulomakkeen muotoilu

Haastattelulomaketta muotoillessani minulla on mielestäni eri vaihtoehtoja, joita voisin hyödyntää. Näitä ovat strukturoitu haastattelulomake, puolistrukturoitu

haastattelulomake sekä teemahaastattelun tai avoimen haastattelun pohjalta tehty lomake. Strukturoidussa haastattelulomakkeessa kysymykset ovat tarkoin ennalta määriteltynä. Lomake antaa vain tietyt vaihtoehdot kysymykseen vastattaessa eikä varaa tulkintoihin juurikaan ole. (Virsta, Virtual Statistics) Niin kuin aiemmassa kappaleessani jo mainitsin, haastattelussani haastateltavien omat tarinat ovat niin suuressa osassa, että minulle ei riitä pelkkä strukturoidun lomakkeen käyttö.

Puolistrukturoidussa haastattelusta puhutaan monella eri tavalla, mutta mitään tiettyä tarkkaa määritelmää sille ei ole. Puolistrukturoidussa haastattelussa kyse onkin lähinnä siitä, että haastattelussa on jokin tietty näkökulma, joka on ennalta päätetty, mutta silti haastattelu voi muodostua myös haastateltavan kertomuksista. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 47) Puolistrukturoidussa lomakkeessa kysymykset ovat pääsääntöisesti strukturoidussa muodossa, mutta joukossa on myös kysymyksiä, joihin haastateltava saa vastata omin sanoin. Näin haastattelussa voi nousta esille uusia näkökulmia, joita ei haastattelua laatiessa osattu odottaa tai niitä ei pystytty määrittämään tarkasti. Puolistrukturoitu haastattelu tuo haastatteluun joustavuutta kaikille tutkimuksen osapuolille, mutta avoimien kysymysten lukumäärän kasvassa myös työmäärä vastauksia tulkittaessa kasvaa. (Virsta, Virtual Statistics)

Teemahaastattelussa taas on kyse keskustelusta, jolle on etukäteen päätetty jo jokin tarkoitus. Haastattelussa esiin nostetaan teemoja, jotka on mietitty jo ennalta. Teemahaastattelulle ominaista on myös se, että haastattelun kulku ei ole aina ennalta määrätty, vaan haastattelu voi kulkea luontevasti omassa tahdissaan. Teemahaastattelussa plussaa onkin se, että aineisto koostuu suoraan haastateltavan omista kokemuksista. Teemahaastattelun vapaus voi tuoda myös ongelmia, sillä haastattelijan voi joskus olla ongelmallista pitää haastattelun kulku omissa käsissään, jolloin haastattelu voi harhautua hieman sivuraiteille. Teemahaastattelussa otanta on myös hyvin pieni verrattuna tavallisiin lomakehaastatteluihin. Siksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota haastateltaviin ja määrätä ennalta ne tärkeät seikat, joiden mukaan haastateltavat valitaan. (Virsta, Virtual Statistics) Jotkut tutkijat pitävät puolistrukturoitua haastattelua ja teemahaastattelua samana asiana, kuten esim. Hirsjärvi ja Hurme. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 47) Siksi itselleni onkin ajatus, että

raja näiden välillä on häilyvä ja teemahaastattelun voi tehdä myös puolistrukturoidussa muodossa eikä vain pelkillä avoimilla kysymyksillä.

Vielä yksi muoto on avoin haastattelu. Avoin haastattelu on näistä kaikista lähimpänä tavallista keskustelua ja aihekin saattaa vaihtua haastattelun edetessä. Siinä haastateltava saa vapaasti kertoa mm. tunteistaan, ajatuksistaan ja mielipiteistään. Avoin haastattelu on usein aikaa vievää ja saattaa vaatia useampia haastattelukertoja. Avoin haastattelu on kaikista vaativin haastattelumuoto, sillä se etenee ilman selkeää ydintä, jolloin keskustelun ohjaaminen jää haastattelijan vastuulle. Avoin haastattelu onkin useimmiten käytetty terapeuttisten ja kliinisten hoitojen yhteydessä. (Hirsjärvi, Remes yms. 2013, 209)

Omassa haastattelulomakkeessani käytän teemahaastattelua. Tutkimukseni perustuu eniten matkailijan omaan kokemukseen ja tarinaan, jota ei voi oikein kertoa muuten kuin omin sanoin ja teemahaastattelu tarjoaa tähän hyvät mahdollisuudet. Uskon myös, että teemahaastattelu antaa minulle tarpeeksi tietoa tutkimukseni tekemiseen. Toinen vaihtoehto olisi avoin haastattelu, mutta se olisi minulle ehkä jo liian laaja sekä aikaa vievä. Lisäksi kokemattomana haastattelijana se olisi minulle jo hieman hankala.

6.2 Saatekirje

Kyselylomakkeen mukana on hyvä laittaa saatekirje. Saatekirjeessä kerrotaan tutkimuksen tarkoitus ja tärkeys sen tekijälle. On myös hyvä rohkaista vastaajaa vastaamaan kyselyyn. Jos kyselyllä on aikataulu, ilmoitetaan kirjeessä myös palautusaikataulu ja pyydetään palauttamaan mahdollisimman nopeasti. Lomakkeen lopussa on hyvä esittää kiitoksen lomakkeen täytöstä ja vaivannäöstä. (Hirsjärvi, remes yms. 2013, 204)

Omat haastatteluni pyrin tekemään joko kasvotusten tai puhelimen välityksellä, joten saatekirjeeni ei välttämättä lähde kyselylomakkeen mukana haastateltavilleni. Siksi ajattelin lähettää sen etukäteen kohderyhmääni sopiville henkilöille. Saatekirjeen avulla kerron tutkimuksestani ja itsestäni ja pyydän heitä ilmoittamaan

minulle, mikäli he haluavat osallistua tutkimukseeni. Liitän saatekirjeen Liitteet - osioon.

7 HAASTATTELUJEN ANALYSOINTI

Haastateltaviksi löysin seitsemän henkilöä. Heidän ikänsä oli 20-30 vuotta, paitsi yhden, joka oli rikoksen aikaan 51-vuotias. Haastateltavista kolme oli miehiä ja neljä naisia. Aluksi käyn läpi, minkä tyyppisiä matkailijoita haastattelemani matkailijat ovat, jonka jälkeen kerron myös heidän motiiveistaan lähteä matkalle. Kerron myös haastateltavilleni tapahtuneista rikoksista ja niiden seurauksista, sekä siitä, kokevatko he, että heidän käyttäytymisessään oli jotain, mikä saattoi altistaa heidät rikoksen kohteeksi. Selvitin myös, onko matkailijoiden käytös muuttunut rikoksen myötä ja jos on, niin millä tapaa. Lopuksi vielä pohdin, esiintyykö naisten ja miesten välillä eroja.

7.1 Matkailutottumukset

Jos mietin haastattelemani henkilöitä Plogin psykograafisten matkailijatyypien mukaan, suurin osa haastateltavista on midsentrikoita. He ovat sekoitus niin allosentrikoita kuin myös psykosentrikoita. He käyttävät pakettimatkoja, mutta myös muokkaavat itse omia matkojaan. Kaikille heille oli yhteistä se, että he Euroopassa matkustaessaan käyttävät pakettimatkoja, kun taas kauemmaksi, kuten Aasiaan matkustaessaan, suosivat räätälöityjä matkoja. Heiltä löytyi myös matkakohteita, joissa he vierailevat aina silloin tällöin, mutta silti he matkustavat myös uusiin kohteisiin. He matkaavat aurinkorantojen takia, mutta haluavat jossain vaiheessa lomaansa löytää myös aktiviteetteja, kuten paikallisten nähtävyyksien kiertelyä ja paikkojen katselua. Midsentrikoista yksi kertoo jonkin verran tutustuvansa myös paikallisiin asukkaisiin, mutta ei suurempaa tuttavuutta heidän kanssaan tee. Muita ei paikallisiin asukkaisiin tutustuminen niin kiinnostanut, ennemmin muilla tavoin kulttuuriin perehtyminen.

Täysin psykosentrikoita ei haastattelussa tullut esille, mutta yksi lähes psykosentrikko löytyi. Hänellä on matkakohde, jonne matkustaa ainakin kerran vuodessa.

Hän pitää auringonotosta altaalla, mutta välillä kaipaa myös muita aktiviteetteja. Aktiviteetit ovat omatoimista toimintaa, sillä haastateltava ei pidä retkistä. Hän myös haluaa kohtalaisen hyvän hotellin, mutta hän lisää vielä, että ei hän omaa palvelijaa kuitenkaan tarvitse. Hän ei myöskään tutustu paikallisiin asukkaisiin.

Joukosta löytyi myös yksi allosentrikko. Hän matkustaa useimmiten uusiin paikkoihin, mutta samoissa paikoissa saattaa vierailta hyvästä syystä, kuten tapaamassa ystäviään. Hän pitää kiireettömyydestä ja laiskottelusta, mutta ei auringonpallonnasta. Hän nauttii kulttuuriin, ruokiin, tapoihin ja paikallisiin tutustumisesta oma-aloitteisesti. Hän ei halua asua luksushotelleissa, vaan etsii edullisempia vaihtoehtoja, sillä elämykset ja kokemukset ovat hänelle tärkeämpiä. Hän tutustuu mielellään paikallisiin ihmisiin ja tietää vähintään hotellin vastaanottovirkailijan tai lähibaarin työntekijän. Usein matkoilla kielimuuri saattaa kuitenkin aiheuttaa vaikeuksia ihmisiin tutustumisessa, sillä esimerkiksi Aasiassa englantia ei puhuta niin hyvin.

7.2 Motiivit

Niin kuin teoriaosuudessa olen kirjoittanut, Compton on jakanut matkustusmotiivit seitsemään eri ryhmään. Haastattelussani käytin myös tätä jakoa selvittääkseni, miksi haastateltavat haluavat lähteä matkalle. Kaikkien haastateltavien vastauksissa pako arjesta nousi esille jollakin tapaa. Vastaajilla pako tarkoitti usein uusia maisemia ja lämpöä. Matkalla voi myös kaiken arkeen liittyvän jättää kotiin ja unohtaa hetkellisesti. Yksi vastaajista sanoinkin näin: ”Loma irrottaa minut aikatauluista, suunnitelmista, kellosta, palavereista, sähköpostista, puhelimesta... En kannu mitään mukana lomalla.” Haastateltaessa myös seuraava lause jäi mieleeni: ”Tai ehkä haen lomalta myös kotiinpaluun tunnetta, jossa oma koti on paras paikka maailmassa.” Ehkä osa ihmisistä tarvitseekin pienen paon arjestaan aina välillä, jotta voisivat huomata, kuinka hyvin omat asiat lopulta ovatkin. Koti on kuitenkin aina koti, vaikka arki välillä olisin raastavaa ja tylsää. Toiseksi tärkeäksi syyksi lomalle lähtemiseen osoittautui rentoutuminen. Auringon alla makoilu ja muuten vain rentoutuminen ja stressinpoisto olivat monella syy siihen, miksi lentoliput lämpöön varataan.

Arjesta irrottautuminen ja rentoutuminen olivat ylivoimaisesti suurimmat syyt matkalle lähtemiseen. Muita syitä lähteä matkalle esiintyi yksittäisten henkilöiden vastauksissa. Muutamalla uudet ystävät ja tuttavuudet olivat osasyynä matkalle lähtemiseen ja perheen kanssa reissatessa koettiin myös perhesiteiden vahvistuneen. Itsetutkiskelusta kysyttäessä moni ei ajattelut sen olevan heidän matkojensa tarkoitus, mutta yhdelle vastaajista se oli yksi syy matkaan aina silloin tällöin. Hän sanookin itsetutkiskelumatkoistaan seuraavaa: ”Toisille matkoista kyllä (lähtenyt etsimään itseään). Olen viettänyt Aasiassa reppu selässä aikaa viitenä talvena. Olisi valehtelua sanoa, etten lähtenyt sinne klassisesti ”etsimään itseäni”. Tai ehkä en tiennyt sitä ensimmäiselle matkalle lähtiessäni, mutta on varmaa, että koin näitä ahaa-elämyksiä tutustuessani itseeni matkoillani. Tunne ajaa rinkan pakkaamispuuhiin uudestaan ja uudestaan.”

Myös ”arkiminästään” irrottautuminen nousi esille kerran haastattelujen aikana. Irrottautuminen ei ehkä ole syy lähteä matkalle, mutta matkan aikana niin saattaa käydä. Niin kuin teoriaosuudessa mainitsin, osa motiiveista saattaa olla tiedostamattomia. Ehkä tämä on sellainen motiivi, jota ei ensimmäiseksi matkalle lähtiesään tule miettineeksi, mutta se muhii jossain syvemmällä. Vastauksien pohjalta voinkin todeta, että haastateltavieni motiivit matkalle lähtemiseen olivat melko moninaiset. Ainoa, mikä ei noussut kertaakaan esille vastauksissa, oli matkustaminen statuksen nostamisen vuoksi.

7.3 Rikos ja sen seuraukset

Suurin osa vastanneista oli joutunut omaisuusrikoksen uhriksi. Varastettuja tavaroita olivat puhelin, rahapussi ja käsilaukku. Rahaa oli anastettu myös huijaamalla ja pankkikortti kopioimalla. Rikoksen uhrien joukossa löytyi myös tyrmäystippoja saanut henkilö. Kaikki haastateltavilleni sattuneet rikokset ovat tapahtuneet vuoden 2006 jälkeen, suurin osa kuitenkin tällä vuosikymmenellä ja osa jopa tämän vuoden puolella, joten tapaukset ovat melko tuoreita. Kerron nyt hieman siitä, mitä kullekin haastateltavalle on tapahtunut ja rikoksen aiheuttamista fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista ja taloudellisista seurauksista.

Tapaus 1. Ensimmäisessä tapauksessa haastateltavani oli 25-vuotias nainen. Haastateltavan pankkikortti kopioitiin hänen ollessa Thaimaassa vuonna 2013. Haastateltava epäilee, että rikos tapahtui Phi Philla. Kopioinnin hän huomasi vasta muuttaman kuukauden jälkeen, jolloin vasta kopioijat olivat korttia käyttäneet.

Tilanne tuli haastateltavalle hieman huonoon aikaan, jos nyt tällaiselle hyvää aikaa voi ollakaan. Rahan katoamispäivä oli perjantai ja hän oli lähdössä seuraavana maanantaina Tanskaan. Hän ehti soittamaan pankista apua vielä perjantain puolella ja häntä neuvottiin tekemään asiasta rikosilmoitus ja sitä myötä pankki korvaisi tililtä kadonneen rahasumman. Haastateltavan kortti myös kuoletettiin heti. Kuolettaminen hieman hankaloittikin haastateltavan Tanskan matkaan, sillä uuden kortin saaminen kestää ja se ei millään ehtinyt mukaan reissulle. Niinpä uhrilla oli vain käteistä rahaa mukana matkallaan. Rikoksesta koituikin hetkellisistä taloudellista haittaa, mutta lopulta haastateltava sai kuitenkin rahansa takaisin. Harmia ja mielipahaa rikos myös aiheutti, sillä uhrin matkajärjestelyt ja itse matka vaikeutuivat huomattavasti ilman pankkikorttia.

Tapaus 2. Haastateltava, 25-vuotias mies, oli matkalla Kambodzaan. Hänen piti ostaa viisumi lentokentältä, niin kuin monen muunkin matkailijan. Viisumitiskillä oli kova kiire ja hintataulukot oli tehty hieman hankalaksi ymmärtää. Hän kysyi viisumitiskin virkailijalta, mikä hinta on oikea, jolloin virkailija sanoi hinnaksi kalliimman hinnan. Kuitenkin tiskiltä poistettuaan, hän huomasi kuitissa olevan halvemman hinnan, joka oli ollut lopulta todellinen hinta. Haastateltavan matkakaverille virkailija yritti tehdä saman, mutta haastateltava kerkesi varoittaa, joten huijaus ei enää onnistunut toista kertaa. Virkailijan toinen yritys huijata todistikin matkailijalle myös sen, että hänen tapauksensa ei ollut vahinko, mikä olisi voinut olla myös mahdollista.

Tapauksella oli vain pieni taloudellinen haitta, sillä rahamäärä, jonka virkailija huijasi, ei ollut suuri. Sitäkin enemmän haastateltavaa asia jäi harmittamaan ja häneltä meni Kambodzaan heti maku. Harmitus asiasta pilasikin hieman haastateltavan matkatunnelmaa.

Tapaus 3. Kolmas haastateltava on 59-vuotias mies. Hän oli pidemmällä moottoripyörämatkalla Ruotsissa vuonna 2006. Hän yöpyi pienessä ruotsalaiskylässä sijaitsevassa hotellissa. Hänelle oli neuvottu suojaisa parkkipaikka moottoripyörälle, jonne hän jätti sen yön ajaksi. Aamulla hän huomasi, että pyörä ei ollutkaan enää siinä paikassa, mihin oli sen illalla jättänyt. Pyörästä oli myös peilit käännetty, joten hän mietti, onko pyörä ollut jonkun hotellin työntekijän tiellä. Lähemmin tarkasteltuaan hän huomasi, että pyörän tankolukko oli hajotettu, ilmeisesti siksi, jotta pyörä olisi helpompi siirtää. Kun hän lähti asiaa selvittämään hotellin vastaanotosta, hän sai kuulla, että moottoripyörä oli yritetty yön aikana varastaa. Tämän oli nähnyt hotellin aamupalakokki, joka oli töihin tullessaan huomannut, kuinka moottoripyörää oli yritetty saada pakettiauton kyytiin. Kokin huomatesaan tekijät olivat lähteneet karkuun, ja heitä ei ole saatu kiinni myöhemminkään.

Seuraukset rikoksella olivat taloudelliset ja se aiheutti melko paljon harmia ja vai-vaa. Paikalle soitettiin poliisi ja pyörä vietiin lähimmälle pyöräkorjaamolle, sillä varkaat olivat ehtineet hajottaa virtalukkoa sen verran, että avain ei enää mennyt sisään ja pyörää ei saatu käyntiin. Korjaamolla haastateltava sai kuulla, että uuden virtalukon saapumiseen menisi kaksi päivää. Siitä alkoikin soittelevakuutusyhtiön kanssa, miten kotiin pääsy saataisiin järjestettyä. Lopulta asia ratkesi niin, että haastateltava jäi ruotsiin vielä yhdeksi yöksi. Seuraavana päivänä korjaamolta ilmoitettiin, että he olivat jollakin keinolla saaneet ujutettua avaimen virtalukkoon niin, että moottoripyörä lähti käyntiin ja sillä voisi yrittää ajaa takaisin koti-Suomeen. Haastateltavan olisi ollut tarkoitus jatkaa matkaan vielä Tanskankin puolelle, mutta tämän tapahtuman vuoksi hänen oli palattava suoraan Suomeen, sillä korjaamo ei vannonut, kuinka kauan rikkinäinen virtalukko toimisi. Hän kuitenkin pääsi kotiin asti ja kotona odottikin uuteen virtalukkoon vaihto, jonka hinta oli 1000 euroa. Vakuutus kuitenkin korvasi omavastuun jälkeen loput, joten kaikki ei jäänyt haastateltavan itsensä maksettavaksi.

Tapaus 4. Haastateltavanani oli 23-vuotias mies, joka joutui rikoksen uhriksi Babilissa Indonesiassa. Hän oli menossa baariin vilkkaalla Kuta Beachin alueella, jol-

loin matkalla baariin häneltä oli varastettu puhelin. Kyseessä oli ollut lauantai-ilta, joten juhlijoita oli hyvin paljon liikkeellä.

Rikoksella oli taloudellisia seurauksia. Uhri kertoo, että taloudelliset seuraukset eivät olleet kuitenkaan kovin suuret, sillä hän sai puhelimesta vakuutuksen kautta korvauksen. Kuitenkaan vakuutus ei korvannut koko puhelimen ostohintaa, sillä korvaussummasta vähennettiin puhelimen ikävähennys. Lisäksi tilanteesta koitui myös vaivaa, sillä asiasta piti tehdä rikosilmoitus ja lähin paikka sen tekoon sijaitsi melko kaukana. Uhri totesi vielä, että poliisi Balilla on melko korruptoitunutta, joten poliisi ei suostunut ottamaan rikosilmoitusta vastaan, ellei hän maksanut 50000 rupiaa, joka ei onneksi ole kuin noin 3,50 euroa.

Tapaus 5. Helmikuussa 2015 toinenkin haastateltavistani, 22-vuotias nainen, joutui rikoksen uhriksi Indonesian Balilla ja Kuta Beachilla. Hän oli poikaystävänsä kanssa skootteriajelulla vilkkaalla turistikadulla päiväsaikaan, kun heidän takaansa tuli toinen skootteri, jossa oli myös kaksi henkilöä kyydissä. Haastateltavan skootteri joutui hidastamaan risteykseen, jolloin takaa tulevan skootterin kyydissä istunut henkilö repäisi haastateltavan laukun tämän harteilta, jonka jälkeen varkaat lähtivät karkuun.

Haastateltavalle koitui tapahtuneesta taloudellista kuin myös hieman psyykkistä haittaa. Varastetussa laukussa oli tapahtumahetkellä puhelin ja rahapussi. Rikos hankaloitti loppulomaa, sillä hänen piti kuolettaa kaikki kortit ja sulkea liittymät. Loppuloma menikin sitten poikaystävän rahoilla. Vakuutus kuitenkin korvasi osan menetetyistä omaisuudesta. Lisäksi rikosilmoituksen tekeminen tuotti lisävaivaa ja hänen piti maksaa poliisille sen teosta, niin kuin piti myös haastateltavan tapauksessa 5. Psyykkistä haittaa hänelle oli aiheuttanut pelko fyysisistä vammoista. Hän kertoo, että kaatuminen skootterilla oli hyvin lähellä ja hänen poikaystävällään oli ollut kova työ pitää skootteri pystyssä tapahtumahetkellä. Lisäksi häntä hieman pelotti se, että tuollaista voi tapahtua keskellä päivää ja keskellä vilkasta turistika-

Tapaus 6. Haastateltavani oli 28-vuotias nainen, jolta varastettiin lompakko jo heti alkumatkasta Helsinki-Vantaan lentokentällä hänen ollessa lähdössä omatoimimatkalle Thaimaahan ja Kambodzaan kahden välipysähdyksen kautta vuonna 2012. Rikos tapahtui luultavasti self check in-tiskillä, jossa haastateltava kertoo keskittyneensä ehkä liiaksi lentoonsa, joten vieressä ollut käsilaukku jäi huomiotta. Huomattuaan tapahtuneen hänelle iski pieni paniikki, mutta hetken pohdittuaan ja asioita järjestettyään otti riskin ja päätti lähteä matkaan kaikesta huolimatta, ilman omaa rahaa. Ihan ensimmäiseksi rikoksen huomattuaan hän oli yhteydessä isäänsä, joka neuvotteli korttien sulkemisesta ja uusien korttien tilaamisesta pikana hänen puolestaan. Haastateltavan sisko taas otti selvää Forexin rahansiirrosta ja asioi Forexin toimistossa, josta sisko lähetti haastateltavalle rahaa Bangkokiin nostettavaksi. Lisäksi haastateltava oli nähnyt Facebookissa, että hänen aikasemmilta reissuiltaan tutuksi tullut tanskalaisystävä oli Bangkokissa, ja otti tähän yhteyttä. Tämä ystävä lupasi mennä haastateltavaa vastaan lentokentälle ja auttoi haastateltavan lomallaan rahallisesti alkuun. Lisäksi haastateltava kertoi, että onneksi Thaimaahan oli tulossa viikon päästä myös hänen poikaystävänsä, joka toi mukanaan hänen uuden pankkikorttinsa. Näiden järjestelyiden turvin haastateltava uskalsi lähteä matkaan, vaikka matkan alku olikin hyvin hankala ilman omaa rahaa.

Haastateltava kokee, että tapauksella oli psyykkisiä, taloudellisia ja kuin myös sosiaalisia seurauksia. Psyykkisiä seurauksista hän sanoo, että oli järkyttävä fiilis huomata sekunnissa, että kuukauden lomasuunnitelmat on puhallettu taivaan tuuliin. Toisaalta hän on myös huomannut, että tapauksella on ollut häneen positiivisiakin psyykkisiä vaikutuksia. Nyt hän tietää, että kun pään pitää kylmänä, voi selvitä mistä vain. Taloudellisina seurauksina hän pitää pankkikorttien kuolettamista, käteisvarojen eli noin 300 euron menettämistä ja reissun alun hankaloitumista tapauksen myötä. Haastateltava kertoo, että ilman rahaa oli vähän orpo olo lähteä pitkälle matkalle. Toki hän olisi voinut jättää matkan väliin ja jäädä Suomeen, mutta hän ei pitänyt sitä vaihtoehtona. Sosiaalisista seurauksista hän toteaa, että ei niitä varsinaisesti ollut, mutta tulipa oltua yhteydessä vanhaan reissukave-

riin ja hän sai paljon apua läheisiltään. Näitä sosiaalisia seurauksia hän pitää vain positiivisina asioina.

Tapaus 7. 24-vuotias nainen joutui tyrmäystippon uhriksi Aya Napalla Kyproksella. Hän oli kavereidensa kanssa baarissa ja jossain vaiheessa iltaa joku oli lisännyt hänen juomaansa tyrmäystippoja, joiden seurauksena haastateltava joutui ambulanssilla sairaalaan vuorokaudeksi. Tapauksella olikin siis fyysisiä seurauksia. Haastateltava ei muista sairaalasta juuri mitään, joten hän ei tarkkaan tiedä, mitä hänelle oli siellä tehty. Taloudellisia seurauksia tapauksesta ei koitunut, sillä sairaalahoidon maksoi vakuutus. Hänelle olisi voinut käydä tilanteessa pahemmin niin taloudellisesti kuin myös fyysisesti ja sen myötä myös psyykkisesti. Hän kiitteleekin ystäviään, jotka pitivät hänestä huolta, kun huomasivat, ettei kaikki ollut hyvin. Haastateltava ei koe, että tilanteesta olisi aiheuttanut hänelle mitään henkisiä seurauksia.

7.4 Olosuhteet ja ulkopuolisen avun tarve

Haastattelussani tiedustelin haastateltaviltani, kokevatko he, että rikoksen aikaan olosuhteissa oli jotain, mikä teki juuri heistä ”helpomman uhrin”. Suurin osa koki syyksi rikokseen oman huolimattomuuden. He uskoivat säilyttäneensä tavaroitaan hieman huolimattomasti ja olivat keskittyneet muihin asioihin, jonka varkaat ovat käyttäneet heti hyväkseen. Haastateltavista osa myös kokee, ettei olosuhteissa ollut mitään erikoisempaa, mikä olisi rikokselle altistanut. Myös kiire ja tietämättömyys ovat seikkoja, jotka ovat vastaajien mukaan ehkä altistaneet rikokselle. Vaikka muutama oli rikoksen sattuessa nauttinut hieman alkoholia, ei sen koettu kuitenkaan johtaneen rikokseen, vaan syyt epäiltiin löytyvän muista seikoista.

Kysyin haastattelussa myös uhrien ulkopuolisen avun tarpeesta rikoksesta selviämisessä. Apua rikoksen uhrin ovat tarvinneet eniten poliisilta ja vakuutusyhtiöiltä. Haastateltavista suurin osa on tehnyt heihin kohdistuneesta rikoksista rikosilmoituksen, jonka myötä vakuutusyhtiö on taloudelliset vahingot korvannut. Tokihan nämä kaksi tahoja ovat ne, joiden puoleen käännetään kaiken tyyppisissä rikoksissa. Myös omat läheiset olivat tukena osalle, niin henkisesti kuin myös taloudelli-

sesti. Lääkärin apuakin vastauksissa esiintyi kerran. Traumaattista kriisiä ei esiintynyt kenelläkään vastanneista, joten ulkopuolista keskustelu- tai sairaanhoitoapua rikoksen jälkeen ei ole tarvittu.

7.5 Matkailun muuttuminen

Kyselin haastateltaviltani, miten rikos muutti heidän matkailukäyttäytymistään. Tarkkaavaisuus ja huolellisuus olivat asioita, mitkä ovat lisääntyneet rikosten myötä. Tavaroista pidetään parempaa huolta ja niitä vahditaan tarkemmin. Yksi haastateltava sanookin näin: ”Koetan pitää paremmin huolta tavaroistani lentokentällä ja matkaillessa. Tiedän, miten hankalaan tilanteeseen joudun, jos olen rahattomana ja pankkikortittomana toisella puolen maapalloa.” Yksittäisissä vastauksissa esiintyy hivenen pelokkuutta, mikä johtuu rikollisten röyhkeydestä jopa keskellä päivää. Myös paikallisten viranomaisten käytös harmittaa. Yksi vastaajista toteaaakin, että ei enää köyhempiin maihin matkustaessaan luota viranomaisiin samalla tavalla kuin ennen ja varautuu siihen, että turisti tulee huijatuksi helposti. Puolet vastaajista ei kuitenkaan koe, että rikos olisi muuttanut heidän matkailukäyttäytymistä mitenkään. ”Huono säkä”, oli yhden haastateltavan toteamus.

Tiedustelin haastateltavilta myös, minkä asioiden suhteen he ovat nykyään varovaisempia kuin ennen rikosta. Varovaisuus on lisääntynyt juuri oman omaisuuden tarkkailussa eniten. Mm. korttia käytettäessä ulkomailla ja myös Suomessa, kortin tunnusluku suojataan huolella. Lisäksi tarpeettomaksi koetut tavarat jätetään hotellille turvaan ja laukkua vahditaan tarkasti, jotta varastamisen mahdollisuutta ei edes tule. Varovaisia ollaan myös ulkomailla viranomaisia kohtaan. Suomessa kun on tottunut luottamaan, mutta ulkomailla heihin ei voi luottaa samalla tavalla. Varovaisuus ei kuitenkaan kaikilla vastaajilla lisääntynyt juuri mitenkään. Heistä yksi toteaaakin omalle kohdalle sattuneesta rikoksesta, että totta kai hän yrittää olla varovaisempi, mutta jos rikollinen on päättänyt ottaa jonkun kohteeksi, hän myös sen rikoksen tekee. He ovat niin hyviä omassa hommassaan, ettei sitä edes huo-
maa.

Kysyin haastateltavilta myös siitä, onko rikoksen uhriksi joutuminen vaikuttanut matkakohteen valintaan. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että hän ei enää maahan palaa, mutta ei usko, että se johtuu rikoksesta, vaan maan yleisestä ilmapiiristä turisteja kohtaan. Hän ei pitänyt siitä, että turistit joutuivat niin helposti paikallisten huijaamaksi. Osa taas ei ehkä palaisi sille tietylle alueelle, missä rikos tapahtui, mutta kyseiseen maahan he voisivat ehkä palata. Muutama ajattelee asioita myös siltä kannalta, että rikos voi tapahtua missä vain, myös Suomessa. Jo Suomessa rahapussinsa menettänyt matkaaja toteaaakin seuraavasti kysymykseen: ” Ei mitenkään. Korkeintaan sen verran, että tajuan, että Helsinki-Vantaan lentokentällä joudun ryöstetyksi todennäköisemmin kuin Vietnamin pimeillä kujilla keskellä yötä.”

Naisten ja miesten välillä vastauksissa ei ollut suuria eroja. Sukupuoleen katsomatta samantyyppisiin asioihin kiinnitettiin rikoksen jälkeen enemmän huomiota ja matkakohteen valintaan rikos ei myöskään vaikuttanut. Psykkisiä vaikutuksia rikoksella oli ollut muutama naiseen, kun taas miehistä yksikään ei kertonut, että rikos olisi vaikuttanut heihin mitenkään psyykkisellä tasolla. Toki naisillekään eivät psyykkiset reaktiot olleet kovinkaan suuria ja tilanteesta selvittiin melko helposti ilman ammattiauttajan apua. Naiset myös kertovat turvautuneensa miehiä enemmän omiin läheisiin ihmisiinsä. Heille ystävät, poikaystävä ja muu perhe ovat olleet apuna niin henkisesti kuin myös taloudellisesti, miehet taas eivät mainitse läheisiään juuri ollenkaan.

8 YHTEENVETO JA OMAT PÄÄTELMÄT

8.1 Matkailukäyttäytyminen

Kuten ennalta jo arvelinkin, suurin osa haastateltavista osoittautui midsentrikoiksi. Monet ovat saattaneet löytää oman suosikkimatkakohteensa, jonne matkataan melko usein. He haluavat kuitenkin matkustaa muuallekin, mutta välillä on kiva palata tuttuun ja turvalliseen. Haastetta monipuoliseen matkailuun saattaa tuottaa myös raha. Kauemmaksi matkaaminen on melko kallista ja lähelle, esimerkiksi Euroopan kohteisiin, saattaa päästä välillä hyvinkin edullisesti. Siksi moni saat-

taakin uusien ”eksoottisten” kohteiden sijaan matkustaa edullisempaan, tuttuun kohteeseen. Lisäksi monet vastaajista olivat melko nuoria, joten heillä ei välttämättä ole aina varaa panostaa uusiin, kauempana sijaitseviin kohteisiin niin usein.

Haastattelussa silmiin pistävää oli midsentrikoiden rikoksen uhriksi joutuminen heille uusissa matkakohteissa. Myös lähes psykosentrikko, joka matkustaa joka vuosi ainakin kerran vakiomatkakohteeseensa, oli rikoksen tapahtuessa erilaisella matkalla kuin yleensä. Mieleeni tulikin, voisivatko uudet maat ja ehkä sitä myötä myös tavallisuudesta poikkeava matka altistaa helpommin rikokselle kuin se oma, perinteinen matkakohde. Ehkä matkaaja ei tulekaan ajatelleeksi uudenlaisia uhkia, jotka uudessa paikassa saattavat sattua eteen.

8.2 Motiivit

Motiiveista matkalle ajoi eniten halu irrottautua arjesta. Toisella sijalla oli lepo ja stressin poisto. Nämä kaksi syytä olivat ylivoimaisesti suosituimmat motiivit. Ehkä liiallinenkin irrottautuminen arjesta saattaa aiheuttaa altistumisen rikokselle. Saattaa olla, että reissun päällä unohdetaan arki ja normaali varovaisuuskin jää vähemmälle. Mieli saatetaan myös kääntää lomatumelmaan, jolloin myös kaikki huolehtiminen halutaan unohtaa, jonka myötä myös varovaisuus unohtuu. Mietin myös, voisitko innostus lomasta, auringon lämmöstä ja uusista maisemista aiheuttaa varovaisuuden unohtumisen, jonka varas käyttää heti hyväkseen.

8.3 Rikos ja sen seuraukset

Lähes jokainen rikos, joka tutkimuksessani esiintyi, oli omaisuusrikos. Ainoa, jossa ei välttämättä ollut kyse omaisuuden anastamisesta, oli huumaaminen tyrnäytöiden avulla. Tästä johtuen taloudelliset seuraukset olivat luonnollisesti kaikkein yleisimmät. Lieviä psyykkisiä seurauksia esiintyi muutamilla. Fyysisiä seurauksia esiintyi vain yhdellä.

Olisin toivonut löytäväni tutkimukseeni mukaan enemmän erilaisia rikoksia kokeneita, kuten esimerkiksi väkivaltarikoksien uhreja, jolloin olisin saanut tutkimukseeni enemmän vertailukohtia. Tutkimuksestani selvisi kuitenkin se, ettei talou-

delliset rikokset aiheuta suurta traumaattista kriisiä. Taloudelliset menetykset jäävät harmittamaan, mutta ne eivät kuitenkaan jää kalvamaan pidemmäksi aikaa. Vaivaa rikokset toki aiheuttavat ja vaikeuttavat elämää hetkellisesti. Taloudellisista rikoksista selviämiseen saattaa auttaa myös se, että vakuutus usein korvaa menetetyn omaisuuden. Jos ei koko summaa, niin kuitenkin osan. Tästä syystä rikosta ei ehkä jäädä miettimään kovinkaan pitkäksi aikaa.

Rikoksista pientä pelkoa herätti tilanne, jossa olisi voinut sattua fyysinen vamma. Luultavasti omaa fyysistä terveyttä uhkaavat tekijät ovatkin ne, jotka jäävät vaivaamaan pidemmäksi aikaa ja aiheuttavat traumoja. Jos olisin saanut tutkimukseen mukaan väkivaltarikosten uhreja, olisi tulos saattanut olla hyvin erilainen ja traumaattista kriisiä esiintyä enemmän. Tosin väkivaltarikosten uhrin eivät välttämättä mielellään puhu asiasta, joten heitä on ehkä vaikeampi saada mukaan tällaiseen tutkimukseen.

8.4 Olosuhteet ja ulkopuolisen avun tarve

Vastaajista suurin osa koki huolimattomuuden olleen syy siihen, että he olivat joutuneet rikoksen uhriksi. Syynä rikoksen uhriksi joutumiselle pidettiin myös kiirettä ja omaa tietämättömyyttä. Muutama vastaaja oli myös sitä mieltä, että rikokseen ei ollut sen kummempaa syytä, se vain sattui omalle kohdalle. Minua itseäni yllätti ehkä hieman myös se, että he, jotka olivat alkoholia nauttineet ennen tapahtumaa, eivät kokeneet sen olleen altistava tekijä rikokselle. He tosin myös kertoivat, että humalatila ei tapahtumahetkellä ollut kovinkaan suuri. Ehkä tilanne olisi koettu toisin, jos alkoholia olisi nautittu enemmän.

Traumaattista kriisiä ei esiintynyt tapahtumien jälkeen kenelläkään vastanneista, joten kriisikeskusteluapua ei ollut tarvittu. Eniten apua oli tarvittu paikalliselta poliisilta ja vakuutusyhtiöiltä. Muutamille läheisten tuki oli ollut myös tarpeen. Läheisten kanssa oli keskusteltu tapahtumista mutta myös taloudellista apua oli saatu. Myös käytännön asioiden hoitamisessa läheisten apua oli tarvittu. Nämä tuloksen tulkitsisin niin, että taloudellinen menetys ei ole rikoksen uhrille niin suuri asia kuin oman terveyden menettämisen uhka, joten kriisiapuun ei ollut tar-

vetta. Tosin tyrmäystippoja saaneelle myös pahoja fyysisiä seurauksia olisi voinut sattua ilman hänen ystäviensä apua. Ystävät olivat kuitenkin huolehtineet uhrin sairaalaan ja olleet tukena tapahtumien ajan, joten mitään muuta vakavaa ei päässyt uhrille sattumaan. Mikäli tilanne olisi ajautunut vielä pahempaan lopputulokseen, kuten esimerkiksi raiskaukseen, uskon, että kriisiapu olisi saattanut tulla tarpeeseen.

8.5 Matkailun muuttuminen

Matkailukäyttäytymisen suhteen oli muutoksia tapahtunut huolellisuudessa ja tarkkaavaisuudessa. Tavaroita vahditaan paremmin eikä jätetä vähälle huomiolle, mikä on varmasti täysin luonnollista ryöstön kohteeksi jäämisen jälkeen. Myös pientä pelokkuutta rikollisten röyhkeydestä ja harmitusta muiden maiden viranomaisia kohtaan esiintyi yksittäisissä vastauksissa. Puolet vastaajista ei kuitenkaan koe, että heidän matkailukäyttäytymisensä olisi muuttunut mitenkään.

Varovaisuus on lisääntynyt myös suurimmalla osalla vastaajista. Omia tavaroita suojellaan enemmän ja osa on varovaisempi myös kotimaassa. Yksi vastaajista on varovaisempi myös muiden maiden viranomaisten kanssa. Muutama vastaajista kuitenkin kokee, ettei rikos ole vaikuttanut varovaisuuteen mitenkään. Myöskään vastaajien matkakohteen valintaan rikos ei vaikuttanut juuri mitenkään. Osa ei ehkä palaisi alueelle, jossa rikos tapahtui, mutta kyseiseen maahan he voisivat silti vielä matkustaa.

Matkailun muuttuminen rikosten myötä oli siis melko vähäistä. Rikokset ovat lisänneet yleistä tarkkaavaisuutta ja varovaisuutta, mutta suuria muutoksia matkailun suhteen ei ole tapahtunut. Tutkimukseni perusteella voisin sanoa, että ainaakaan omaisuusrikokset eivät vaikuta matkailijan matkailukäyttäytymiseen. Omaisuuden menetys jää ehkä harmittamaan hetkeksi, mutta traumoja se ei uhrille jätä. Uskoisin, että vakuutusyhtiöillä voi olla tässä suuri osuus, sillä moni otti haastattelussa vakuutukset esille. Matkailijat saavat menetetyn omaisuuden arvon takaisin, joten se ehkä lievittää hieman harmitusta ja surua.

Yksi uhreista sai fyysisiä vaikutuksia ja joutui sairaalahoitoon, mutta hänenkään matkailukäyttäytymiseen ei rikos ole vaikuttanut. Hän on ehkä varovaisempi nykyään, mutta mitään traumoja tapahtuneesta ei hänelle jäänyt. Haastateltavien joukosta löytyy myös toinen, jolle olisi tapahtuneesta saattanut koitua fyysisiä vammoja, mutta hän selvisi kuitenkin naarmuitta. Hänelle taas kokemus oli hiukan pelottava juuri sen takia, että hän olisi voinut loukkaantua tilanteessa. Matkailu ei hänellä kuitenkaan ole muuttunut rikoksen myötä, vain varovaisuus on hänelläkin lisääntynyt. Toiselle siis pelkkä fyysinen uhka oli jo pelottavaa, kun toiseen ei edes sairaalaan joutuminen vaikuttanut mitenkään. Siksi tutkimukseni pohjalta onkin vaikea sanoa, kuinka suurin osa ihmisistä reagoisi fyysiseen uhkaan matkailaan. Uskon kuitenkin, että fyysiset vaikutukset vaikuttavat ihmiseen traumaattisesti enemmän kuin taloudelliset vaikutukset. Ajatus minulle syntyi siitä, että fyysisen vamman uhkakin aiheutti jo pientä pelkoa.

Naisten ja miesten välillä eroja vastauksissa ei syntynyt muuta kuin ulkopuolisen avun tarpeesta kysyttäessä. Miehet eivät apua olleet tarvinneet, kun taas lähes kaikki naiset olivat jollain tapaa apua pyytäneet ja myös saaneet. Kukaan ei keskusteluapua ammattiauttajan kanssa ollut tarvinnut, mutta läheisten ja perheen kanssa asioista oli puhuttu. Läheiset ja ystävät olivat myös tukeneet naisia taloudellisesti tilanteissa, joissa rahat ja pankkikortit olivat joutuneet varkaan saaliiksi. Muuten naisilla ja miehillä oli hyvin samantyyppisiä vastauksia, eikä eroja matkailukäyttäytymisen muuttumisessa juurikaan ollut.

Tutkimukseni lopullisena johtopäätöksenä voisinkin todeta, etteivät ainakaan taloudelliset rikokset vaikuta ihmisten matkailukäyttäytymiseen. Niistä selvittää poliisin ja vakuutusyhtiöiden avulla eikä keskustelua ammattiauttajien kanssa tarvita. Myöskään fyysinen uhka tai juomaan laitettujen tyrmäystippon takia sairaalaan joutumien ei vaikuttanut uhrien matkailuun merkittävästi, mutta tutkimukseni perusteella en voi sanoa, kuinka olisi asian laita vakavampien väkivaltarikosten, kuten pahoinpitelyn tai raiskauksen, jälkeen. Mutta oman tutkimukseni haastateltavien ajatukset heille sattuneista rikoksista voin varmasti kiteyttää yhden vastaajani lausahdukseen: ”Se voi tapahtua ihan missä vaan, myös Suomessa.”

9 LÄHTEET

- Albanese, P. & Boedeker, M. 2002. Matkailumarkkinointi. Helsinki. Edita.
- Hammerlund, C-O. 2010. Kriisikeskustelu: Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Helsinki. Tietosanoma Oy.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki. Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Huhtala, J. & Karpela, T-M. 1999. Ulkomaille matkustavan turvapassi. Espoo. Oy Hotsec Ltd.
- Huhtala, J. Ei painovuotta. Ulkomaanmatkailijan turvaohjeet. Helsinki. Securuss.
- Kjällman, P. 2011. Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Milonoff, T. Rantala, R. & Lahdenmäki. A. 2007. Madventures: Kansainvälisen seikkailija opas. 3. painos. Johnny Kniga publishing.
- Rikosuhripäivystys. Rikoksen uhrille koituvia seurauksia. Viitattu 17.4.2015. <http://www.riku.fi/fi/ohjaa+asiakkaasi+rikun+palveluun/rikoksen+uhrille+koituvia+seurauksia/>
- Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät. Viitattu 30.9.2014. <http://www.stat.fi/til/smat/kas.html>
- Virsta Virtual Statistics. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 15.2.2015 <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>,
- Virsta. Virtual Statistics. Haastattelutavat. Viitattu 15.2.2015 <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/>
- Vuoristo, K-V. 2002. Matkailun muodot. Helsinki. WSOY.

10 LIITEET

10.1 Saatekirje

Hei.

Opiskelen Vaasan Ammattikorkeakoulussa restonomiksi ja olen suuntautunut matkailuun. Opiskeluni alkavat olemaan loppusuoralla ja päättötyöni olisi nyt siinä vaiheessa, että tutkimukseni kaipaisi sopivia haastateltavia. Päättötyöni aiheena on ”Rikoksen uhriksi joutumisen vaikutukset matkailijan matkailukäyttäytymiseen” ja tämän teeman pohjalta suorittaisin haastattelunikin. Mikäli siis olet matkustaessa joutunut rikoksen uhriksi, olisin hyvin kiitollinen, jos suostuisit tähän haastatteluuni. Rikoksen laadulla ei ole väliä, etsin monenlaisten rikosten uhreja.

Mikäli vain kiinnostusta kyseiseen tutkimukseen löytyy, otathan yhteyttä allekirjoittaneeseen. Tutkimus tehdään totta kai luottamuksellisena, joten henkilökohtaisten tietojen leviämisestä ei tarvitse huolehtia. Tutkimustulokset myös julkaistaan yhteenvetomuodossa, joka myös estää vastauksien yhdistämisen itse vastajaan. Tästä olisi minulle erittäin paljon apua ja kiitänkin suuresti jo näin etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Emmi Kopiloff

Puh:050 5341852

E-mail:e1001114@edu.vamk.fi

10.2 Haastattelun runko

Haastateltava matkailijana

- Nainen/Mies?
- Ikä?
- Miten kuvailisit itseäsi matkailijana?
 - Käytätkö valmismatkoja vai räätälöitkö matkasi itse?
 - Onko sinulle jokin vakiomatkakohde vai matkustatko aina eri kohteisiin?
 - Nautitko matkastasi rannalla makoillen vai etsitkö uusia aktiviteetteja?
 - Onko matkallasi tärkeää hyvä hotelli vai panostatko mieluummin muihin elämyksiin ja kokemuksiin?
 - Tutustutko matkoillasi paikallisiin asukkaisiin?
- Mitkä ovat suurimmat syysit matkalle lähtemiseen?
 - Haluatko pakoon arkea?
 - Onko sinulla tarve päästä lepäämään?
 - Kaipaanko irtiottoa? Onko loman tarkoitus irrottautua omasta ”arkiroolista” täysin? Teetkö asioita, joita et muuten tekisi?
 - Lähdetkö matkalle itsetutkiskelun ja –arvioinnin takia?
 - Kohottaako matkailu sosiaalista statustasi?
 - Onko matkalla tarkoitus tiivistää perheen välejä?
 - Haluatko matkallasi tutustua uusiin ihmisiin ja saada uusia ystäviä?

Rikos

- Mitä tapahtui ja milloin (vuosi)?
- Missä rikos tapahtui?
 - Matkakohde
 - Rikospaikka, esim. hotelli, katu, ravintola...?
- Millaisissa olosuhteissa rikos tapahtui?

- Oliko asioita, jotka tekivät sinusta ”helpomman” uhrin?
- Esim. humala, syrjäinen seutu, huolimattomuus tavaroiden säilyttämisessä?
- Millaisia seurauksia rikoksella oli?
 - fyysiset?
 - psyykkiset?
 - sosiaaliset?
 - taloudelliset?
 - Tarvitsitko ulkopuolista apua rikoksesta selviämiseen? Jos tarvitsit, niin millaista?

Matkailun muuttuminen

- Miten rikos muutti matkailukäyttäytymistäsi?
- Minkä asioiden suhteen olet varovaisempi rikoksen jälkeen kuin ennen rikosta?
- Miten rikos on vaikuttanut matkailukohteen valintaan?
 - Matkustaisitko vielä samaan kohteeseen?